

FORGÁCS BÉLA

EMLÉKEIM A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG HARCAIRÓL

1919. március 21-e volt, a Vígszínház nézőterén ültünk hűgommal, hogy egy színművésztől kapott tiszteletjeggyel végignézzük Arcübasev „Szenvedély” című darabját. A szereposztás — Csontos, Varsányi Irén és Makay Margit — élvezetes estét ígért.

Az előadást hirtelen megszakította egy, a nézőterre berohanó férfi erőteljes és lelkes hangja:

— Ma este megalakult a Magyar Tanácsköztársaság! Éljen a proletárforradalom! — kiáltotta, majd zubbonyát levetve, lefejtette róla a két aranycsillagot.

— Éljen! — visszhangzott száz és száz torokból. Én is levettem a zubbonyomat és levágtam hadnagyi rangjelzésemet.

Hazakísértem hűgomat, majd a Keleti pályaudvarra siettem, ahol a Vonatellenőrző Parancsnokság osztagparancsnokaként teljesítettem szolgálatot.

A parancsnokságon már mindenki mindent tudott, boldog örömmel fogadtak. Csak a parancsnokság vezetője, Dunkel százados tekintett reám szomorkásan íróasztala mellett ülve.

— Csillagjai elvesztésén búslakodik? — tünődtem.

— Most mi lesz, mit tegyünk? — kérdezte.

— Azt, amit eddig — válaszoltam —, csak még nagyobb körültekintéssel. A pénzügyőrség is nagyobb segítségre szorul, hogy az utasok bőröndjeinek vizsgálatát fegyveres védelmünk mellett, megfelelő biztonsággal végezhessék. Szükséges ez az értékek kicsempészésének megakadályozása céljából.

— A rangjelzésekkel kapcsolatosan milyen megoldást javasolsz? — kérdezte Dunkel.

— Széles vörös szalagokat kell beszerezni és azokra fekete betűkkel rányomtatni: Vonatellenőrző parancsnok, vagy Osztagparancsnok, a beosztott katonák szalagjára pedig Vonatellenőrző szöveget.

— Helyes — mondta megnyugodva Dunkel. — Légy szíves intézkedjél, hogy a MÁV nyomdája soron kívül kinyomja, illetve elkészítse azokat.

Másnap már megkaptuk a szalagokat, amelyekre még a MÁV díszes szárnyaskerék jelzése is felkerült.

A tényleges tisztek csak vonatellenőrző katonáink felszólítására fejtették le rangjelzésüket, de szóba se ereszkedtek azokkal, akik egy veszített háború keserves tanulságát felismerve ahhoz az eszméhez közeledtek, amely nemcsak a béke ígérését jelentette, hanem egy mélységesen igaz társadalmat is.

Budapest főváros központi forradalmi munkás- és katonatanácsa
(katonai ügyosztály)

ec/I. .... szám.

504.

Parancs.

A hadügyi népbizottság rendelete folytán felhívjuk Fischer-Forgács-Réla Albert
t. ndgy. A Keleti p.u. Vasutellőrűs osztársa t. ndgy. elvtársat, hogy osztályozása céljából
1919. évi március hó 20 napján reggeli 8 órakor
a IV., Károly-körút 28. (Központi Városház) II. emelet 42. ajtószám alatt működő
sorozóbizottság előtt okvetlenül jelenjen meg.

Ha a parancsnak nem tesz eleget, katonai forradalmi törvényszék elé kerül.

Budapest, 1919. évi március 27 hó

Budapest főváros központi forradalmi
munkás- és katonatanácsának elnöksége:
2pld.: eleti pu. Vasute llőrűs osztársa elvtársnak:
Ditzel Gábor parancsnok elvtársnak:
Fischer -Forgács- Réla Albert elvtársnak

Agoston Péter s. k.

elnök.

Még a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt, 1919. február elején, osztagommal együtt beléptem a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A pártszervezetben találkoztam régi kedves barátommal, dr. Pogány Kálmánnal. Találkozásunknak szerepe volt abban, hogy később, a Tanácsköztársaság idején, ezredében harcoltam.

Szolgálatom alatt meglepetéssel vettem kézhez Budapest Főváros Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanácsa 1919. március 27-i keltezésű parancsát, amelyben felszólítottak, hogy — osztályozás céljából — március 30-án a Központi Városháza Katonai Ügyosztályán jelenjek meg a II. emelet 42. sz. alatt működő sorozóbizottság előtt. „Ha a parancsnak nem tesz eleget, katonai forradalmi törvényszék elé kerül” — szolt a parancs utolsó mondata, Ágoston Péter sk. elnök aláírással.

Jelentkeztem a katonai ügyosztályon.

— Nagyon helytelenek tartom — mondtam —, hogy egy katonai szolgálót teljesítő embernek ilyen parancsot kiküldjenek. Engem 1914-ben, az általános mozgósításkor beöltöztettek katonának, s a mundér azóta is szakadatlanul rajtam van. Most örülök annak, hogy a Tanácsköztársaság katonája lehetek, és elkövetkezett az az idő, amiről ábrándoztam, s amit nevelőapám is megjósolt. A fenyegető hangot is mellőzhették volna!

A sorozósobában két orvos és még három személy tartózkodott. Összenéztek. Az egyik megszólalt.

— Igaza van az elvtársnak. Tévedtek azok, akik ezt önnek kiküldték és nem vették figyelembe, hogy vöröskatonaként a Keleti pályaudvar osztagparancsnoka. Szíveskedjék az elvtárral a katonai ügyosztály titkárához bemenni.

A titkár elmondta, hogy tévedésből sorozó parancsot küldtek ki a kerületbe; katonaviselt tanácstagokat kértek. Egy listát lapozgatott.

— Önt a VII. kerület delegálta hozzánk. Feladata lenne — katonai beosztása mellett —, hogy hetenként kétszer panasznapot tartson 4—5 nőbizottsági tag segítsége mellett a Mária Terézia laktanyában.

Vállaltam és egy megbízólevéllel a zsebemben távoztam a Városháza Katonai Ügyosztályáról.

A panasznapokon katonák, hadiözvegyek és idős emberek jelentek meg a legkülönbözőbb panaszokkal, kérésekkel. Sok esetben sikerült is ügyükben eredményt elérni az illetékes ügyosztályon.

Megbízatásomat mindaddig teljesítettem, amíg a Keleti pályaudvar Vonatellenőrző Parancsnoksága szolgálatában álltam, mert átvezénylésemet kértem a Vörös Hadseregbe. Az egész osztagom csatlakozott hozzám. Vésztőre utaztunk, ahol a 46. dandárparancsnokság két zászlóalj vezénylését Pogány Kálmánra bízta. Öcse, István is osztagomhoz tartozott, s így dupla öröm volt számára, hogy a 16 ember között őt is magához ölelhette.

Röviddel később, Stromfeld Aurél vezérkari főnök utasítására, Pogány Kálmán a 31-es gyalogezred megszervezéséhez és felállításához kezdett, majd ennek befejezése után átvette annak parancsnokságát. Az ezred székhelye Nagykőrös volt. Nagyon örült, hogy olyan ezred élére állhatott, amelynek állománya a vi-harsarok szegényparasztjaiból, temesvári és aradi munkásokból tevődött össze. Az egyik század csongrádi és Duna—Tisza közti zsellérekéből és kubikusokból állt, akik közül sokan már a földmunkások mozgalmában is részt vettek. Ezek a katonák a puszták kenyeréért folyó küzdelemben edződtek. Keserítette sorsukat a reájuk nehezdedő súlyos gond, a családért való aggodás, a földesurak hajcsárainak, vagy a gyárigazgatók munkafelügyelőinek fenyegető fellépése. Pogány Kál-

mánnak nem volt nehéz meggyőznie őket: azért kell harcolniuk, hogy megakadályozzák a kapitalisták visszatérését.

Amikor Pogány Kálmán átvette az ezred parancsnokságát, beszédet intézett a katonákhoz: „Eszteendők óta öldöklő háborúban vettetek részt, sorsotok jobbá tételének legcsekélyebb reménye nélkül. Miért ne fognátok fegyvert most, elvtársak, saját érdeketekért, a proletárság igaz harcáért, a Tanácsköztársaság fennmaradásáért? Az ezred parancsnokságát abban a tudatban veszem át, hogy a proletárforradalomhoz méltóan, bátran és fegyelmetten fogjátok megállni a helyeteket. Én pedig ígérem elvtársak, hogy nemcsak parancsnokokot leszek, hanem megértő bajtársatok is” — mondta többek között.

Szokatlan volt a bemutatkozásnak ez a módja, s egészen más volt ez a hang, mint amilyet a régi katonaeletben ismertek.

Az alparancsnokokkal külön beszélt. Hangsúlyozta a katonákkal szembeni megértő magatartás és bajtársi szellem kialakításának fontosságát. Olyan kapcsolatot kell teremteni a volt tisztek és katonák között, amely a múltban fennállott merevséget, embertelen és rideg magatartást megszünteti. Érezzék a katonák a múlt tisztjei és a mostani parancsnokok közötti különbséget. Minden törekvésünknek arra kell irányulnia, hogy a katonák bizakodóan tekintsenek a jövő elé, és ne csak a fegyverhez értsenek, hanem a politikához is — magyarázta barátságos, de határozott hangon.

Ezredünk nagykőrösi tartózkodása alatt megalakítottuk a pártszervezetet. Titkárunk a nagykőrösi Kiss Károly lett, a vezetőség tagjai között Pogány Kálmán és István, Davidovits Henrik, Kornis Alfréd, Kádár Imre, Tagányi István és Forgács Béla kaptak helyet. Előadásokat tartottunk népes hallgatóság előtt. A legszívesebben Pogány Kálmánt hallgatták: szívhez szólóan, jóízű magyarsággal tudott beszélni.

Az ezred pártszervezetének létszáma napról napra emelkedett. A volt tartalékos tisztek kivétel nélkül a tagok sorába kerültek, az egykori hivatásos tisztek közül azonban csak csekély számban jelentkeztek felvételle.

Az ezrednél bizakodó volt a hangulat. A világháborút végigszenvedett katonák már nem csak a múlttól, hanem a jövőről és annak alakulásáról, kihatásairól is beszéltek.

A parancsnok és az alparancsnokok legtöbb idejüket a katonák körében töltötték. Az ezred zászlóaljainak parancsnokai hetenként egyszer panasznapot tartottak. Igyekeztek a katonák ügyes-bajos dolgain segíteni. Ha a katona ügyének elintézési módjával elégedetlen volt, módjában állt — a megjelent ezredparancs értelmében — az ezredparancsnoktól rendkívüli kihallgatást kérni. Néhány esetben éltek is ezzel a joggal.

Nagykőrösön géppuskás tanfolyamot indítottunk. Időtartama két hét volt. A tanfolyamon nem csak 31-es vöröskatonák, hanem más ezredbeliek is részt vettek. Vezetője, mivel a világháborúban is géppuskás voltam, én lettem, s egyben a második zászlóalj géppuskás századának parancsnoki tisztét is betöltöttem.

A kis városkában barátkoztunk a lakossággal. Meghívtak bennünket ebédre, vacsorára. Pogány Kálmánt is gyakran megvendégelték. Néha meghívás nélkül is bekopogtatott egy-egy munkácsoládhoz. Mindenütt szívesen fogadták. Tapasztalatairól, a nép hangulatáról azután részletes jelentést küldött Kun Bélának, aki erre külön megkérte. Amikor két katonánk megnősült, őt kérték fel tanúnak. Az esküvői lakomán megtáncoltatta a menyasszonyokat, ajándékokat is vitt a házhoz és az újdonsült férjeknek 8 nap szabadságot engedélyezett.

Nagykőrösi tartózkodásunk alatt a 6. hadosztály parancsnoksága rendelkezésére egy zászlóaljjal Kecskemétre kellett utaznunk. Löwinger Henrik zászlóaljparancsnokot és engem jelölt ki Pogány Kálmán. Egy jól felfegyverzett ellenforradalmár bandával néztünk farkasszemet. Ezek között szép számmal voltak tisztek, csendőrök, rendőrök és bezupált altisztek, de munkás, szegényparaszts egy sem, amit szinte természetesen találtunk. Megérkezésünk és létszámunk meglepetést keltett. Erre nem számítottak. Fegyvereink és géppuskáink eredményeként az ellenforradalmárok megadták magukat. Fegyvereiket az általunk kijelölt helyre rakták le. A sebesülteket kórházba szállítottuk, a fogságba kerülteket pedig átadtuk a kecskeméti katonai parancsnokságnak. Halottjuk nem volt. Ez volt az első találkozásunk felfegyverzett ellenforradalmárokkal.

Nagykőrösi tartózkodásunk alatt ezredünk létszáma annyira megnőtt, hogy a katonáknak járó zsoldot az ellátmányunk már nem fedezte. Pogány Kálmán az ezredirodába hívatott.

— Pajtikám — ez volt a szavajárása, ha barátaival beszélt —, mint tudod, a gazdasági főnökünk beteg. Téged kérnék fel, hogy létszámunk nagy emelkedése miatt ellátmányunkat a Hadbiztosság megfelelő mértékben emelje fel. Levelet intézek hozzájuk, amit át kellene adnod!

— Örömmel vállalom — mondtam.

— Végy magadhoz néhány katonát és a legközelebbi vonattal utazzatok Pestre!

Kornis Alfrédot, Ermer Árpádot, Kádár Imrét és Halászi Istvánt jelöltem ki magam mellé. Pestre érkezve a Hadügyi Népbiztosságon felkerestük a hadbiztost. A levelet olvasva, amelyet Pogány Kálmán hozzá intézett, a kért összegnek csak a harmadát akarta kiutalni, a főhadbiztos távolléte miatt. Tanácsára Kun Béla elvtárshoz fordultam. Tájékoztattam a titkárát és átadtam Pogány levelét is.

— Most Kun elvtárznál van valaki, ha kijön, az elvtárs fog, az ügy sürgősségére való tekintettel, soron kívül bemenni, de egyedül. Bajtársai majd itt megvárják.

Rövid pár percre rá a titkár bevitte Pogány levelét, majd kijött és betessékelt Kun Béla szobájába, aki kedvesen fogadott, hellyel és cigarettával kínált.

— Olvasom — mondta —, hogy nincs pénze — és mosolygósan tekintett reám.

— Nekem sincs, de dandárrá dagadt ezredünknek sincs! — mondtam.

— Milyen a hangulat Nagykőrösön, hogy viselkedik a nép, a katonák? — kérdezte. — Mifélékből, kifélékből alakult az ezredük?

Pontos és részletes tájékoztatást adtam.

— És az elvtárs honnan került oda?

— Jó barátom, Pogány Kálmán az ezredem parancsnoka és oda vezényeltetem magam. Géppuskás századparancsnok vagyok és jelenleg a beteg gazdasági főnökünk helyett jöttem, hogy a pénzt mielőbb megkaphassuk. Egyébként egy géppuskás tanfolyamot is vezetek, amelyen idegen ezredbeliek is részt vesznek.

— Ez derék dolog. Egyébként én is géppuskás voltam — mondta Kun elvtárs.

Utána telefonon adott utasítást a kért összeg kifizetésére.

— Meg van elégedve parancsnok elvtárs? — kérdezte mosolyogva?

— Nagyon szépen köszönöm szíves fáradozását és megtisztelő megértését, amellyel ezredparancsnokunk, Pogány Kálmán kérését fogadta Kun elvtárs — feleltem.

Egy kis szekrényhez lépett és néhány doboz cigarettát vett elő, mert titkára bejelentette, még négy bajtárs jött velem és várakoznak reám.

— Pogány elvtársat külön üdvözlöm. De várjon csak — mondta —, az elvtársakkal is kezet akarok szorítani! Ha kikerülnek a frontra, legyenek méltóak arra, hogy a Magyar Vörös Hadsereg katonái lehetnek, s harcoljanak győzelmesen a proletariátus igaz ügyéért! — Majd felém fordult: — Aztán úgy képezze ki a katonákat, hogy a géppuskákkal jól tudjanak banni, mert ha felforr a hűtő, bedöglük a masina!

Tisztelegve köszöntünk el Kun Béla elvtárstól.

Nagykőrösi tartózkodásunk alatt két volt aktív tiszt a parancsnoki kar nevében arra kért engem, hogy beszéljek Pogány Kálmánnal egy tiszt étkezde felállítására érdekében. Ők tudták, hogy az ezred parancsnoka jó barátom, arra számítottak, hogy kérésüket támogatólag fogom Pogány Kálmánnak javasolni. Tévedtek! Megmondtam, hogy én kérésüket nem támogatom, mert ez pontosan ellentéte annak, amit parancsnokunk kíván. Ennek pedig nemegyszer hangot is adott. Ne legyen a gyakorlatozáson és a harci vállalkozásokon kívül különbség az egyszerű katona és parancsnoka között, s ez mutatkozzon meg a menázsiban is! A két fiatal volt főhadnagy felháborodottan utasította vissza véleményemet és haraggal távoztak. Közvetlenül Pogány Kálmához fordultak. Még aznap közölte velem Pogány, hogy a két tiszt nála járt egy „tiszt étkezde” ügyében. Elutasította őket. Ezzel kezdődött az aktív tisztek velem szembeni ellenszenv. Még köszönni sem köszöntünk egymásnak.

Négy hetet töltöttünk Nagykovácsán. Katonáink megfelelő kiképzésben részesültek. Új katonaruha, sapka, bakancs, hátizsák, kenyérzsák került kiosztásra, aminek nagyon örültek, de másnap már búcsút vettünk Nagykovács velünk megbarátkozott, kedves lakosságától.

A 31-es gyalogezred a 6. hadosztály kötelékébe tartozott, amelynek politikai megbízottja Münnich Ferenc volt. Ezredünket Miskolcra rendelték, ahova május 27-én érkeztünk meg, s néhány órával később már menetkész állapotba helyeztek bennünket.

Megkezdődtek a felvidéki harcok. Ezredünk egymás után foglalt el fontos hídfőket, falvakat, városokat. Felszabadult Hernádkécs, Abaújszántó és Göncruszka. Akik részt vettek ezekben a harcokban, soha sem felejtik el a győzelem perceit.

A súlyos harcokban Pogány Kálmán, karabéllyal a kezében, mindig az egységek élén járt. Hiába figyelmeztettük, hogy az ezred — most már dandárcsoport — parancsnokának jobban kellene magára vigyáznia.

— Az én életem sem drágább, mint bármelyik katonáé — mondta, elhárítva magától a „beavatkozást”.

Az aktív tisztek irigyelték dandárcsoportjának győzelmeit és a hadműveletek közben is, ahol csak lehetett, igyekeztek őt gáncsolni. „Megjátssza a nagy vitézt” — mondták.

A sok rágalomra szinte választ adott a 6. hadosztály parancsnokságának jelentése:

„A 6. hadosztály bal oszlopa Magashegyet kemény harcok után ismét elfoglalta. Göncruszskánál az új folyamán igen súlyos harcok voltak, amelyek végeredményben javunkra dőltek el. A 31. ezred Pogány vkt százados ezredparancsnok személyes vezetésével Göncruszskát utcai harcokban az ellenségtől megtisztította. Ezen harcban a 31. ezred 40 halott és kb. 120 sebesültet veszített. Az ellenség részéről 60 halott és 9 fogoly maradt vissza.”

Ezredünk addigi legnagyobb csatája a göncruszkai volt. Amikor a frontszakasz átmenetileg elcsendesedett, Szabó-Papp hadosztályparancsnok a dandár irodájában kereste Pogányt.

A 31-es vörös gyalogezred II. zászlóaljának 1. géppuskás szakasza Magashegynél

— Miért nem tartózkodik itt? — kérdezte.

— Parancsnokunk nem az irodából irányítja a csapatokat, hanem a tűzvonalból — válaszolták neki. — Az irodában csak megbeszéléseit tartja az alparancsnokokkal, utána együtt távoznak az első vonalba.

— Mondják meg Pogány elvtársnak, jöjjön a hadosztályparancsnokságra.

Pogány azonban nem ment, írásban tett jelentést. Távolmaradását azzal mentette ki, hogy a dandár csoportot sürgősen át kell szerveznie, s ezt személyesen kívánja végrehajtani.

Ezredünkhöz került a 33-as, a 46-os és a 101-es ezredből egy-egy zászlóalj: a Popov-rohamzászlóalj, a 23-as vadászzászlóalj, nagyon jól felszerelt trénnel, utász-századdal és telefonos szakasszal, valamint a 69-es tüzérosztály. Ezzel a kiegészítéssel dandár csoporttá „léptünk elő”. A nagyon megerősödött, nagy létszámú 31-es dandár csoporttá mint „Pogány-csoport” szerepelt.

Pogány Kálmán különböző átszervezéseket hajtott végre. A 31-es ezredünktől sokan más zászlóaljokhoz vezényeltettek. Így Baracs József és Szabó Sándor a 46-osokhoz kerültek, Tagányi István egy rohamzászlóalj szervezéséhez kezdett és felállítása után annak parancsnoka lett, egyben pedig megbízást kapott a 31-es ezred parancsnokhelyettesi tisztségének betöltésére. Ez utóbbit röviddel később megszüntették minden ezrednél. Schlosser Sándor a 33-asokhoz került. Én a második zászlóaljtól az első zászlóaljhoz kerültem, parancsnoknak. Burger Alajost a 101-esekhez helyezték, zászlóaljparancsnoki beosztásba.

Nagyon szegények voltunk kommunista parancsnokokban. A géppuskás parancsnokok közül csak 2—3 hetes tanfolyamot végzett vezetők voltak, nagyon kevés volt azoknak a száma, akik már a világháborúban is ebben a beosztásban szolgáltak. Én a világháborúban éveken át géppuskás szakaszparancsnok voltam, csak a harcok utolsó szakaszában töltöttem be századparancsnoki tiszteket. A 31-eseknél is géppuskás századparancsnok voltam és nehezen váltam meg kitűnő

géppuskás századomtól, jól képzett katonáimtól. Nagyon szerettem őket, úgy éreztem és úgy tapasztaltam, érzéseimet ők is viszonzni igyekeznek. Helyettem Kapcsa Jenő vette át a századot. Nagyon jól megállta a helyét, csak a falubeli cimborái nem respektálták és néha fegyelmezetlenül viselkedtek. Tudta ezt Pogány is, ezért ezredparancsban a volt géppuskás századomat az én zászlóaljamban vezényelte.

— Így jobban szemmel tudod tartani őket! — mondta.

Az ezred közben sikeresen folytatta harcát, amelyről a 6. hadosztályparancsnokság így számol be:

„A Hernád völgyben való további előnyomulás lehetőségét a 31. ezred döntötte el a Hernádkecsnél történt folyó átkeléssel és Abaujszántó elfoglalásával. Az ellenség három egymás mögötti vonalban és aznap beérkezett megerősítések bevetésével hiába védekezett. Abaujszántó elestével a Pogány csoport Göncz—Abaujvár felé való előnyomulásával a h. o. jobb oldalát biztosította a Hernád keleti partján. Ezen feladatának végrehajtásában a 31. ezred legnehezebb, de győzelemteljes harcát a Hernád keleti partján Gönczruszskánál vívta, ahol, amint az később megállapítást nyert, az összevont ellenséges erők támadásait megghiúsítva, ellentámadással visszavetette az ellenséget.”

Járóreink jelentése késő éjjel érkezett Pogány Kálmánhoz Abaujnádasra. Alapos és körültekintő területátfésülés után, valamint a falubeliektől és a kassai vámórségtől kapott tájékoztatás szerint az ellenség kiürítette Kassát. Miután erről meggyőződtek, jelentették, hogy Kassa szabad.

Pünkösöd vasárnapján ezredünk bevonult Kassára. A város szélétől végéig virágszőnyeg takarta az utcákat, utakat. Bevonulásunk felejthetetlenül szép, felemelően ünnepélyes keretek között folyt le. A város főterén az emberek ezrei és ezrei fogadtak bennünket, vörös és nemzeti színű zászlócskákkal a kezükben. Pogány leszállt szép szürke lováról és magához emelte a két apró gyermeket, akik piros szegfűkkel és rózsákkal rohantak a széttárt karok felé. A direktórium vezetője szíves és meleg szavakkal köszöntötte parancsnokunkat és a bevonult seregtetteket.

A kassai színház napokon keresztül a Bánk bánt játszotta és más előadásokat is adott a tiszteletünkre. Két esetben megzavarták az előadásokat, mert betörték a cseh légionáriusok és már elérték Bankót, a város peremét is. Sikerült véres harcok után megtisztítani, szétszórni, szétverni az ellenséget. Ismét 3 géppuska és Mannlicherok gazdagították fegyvereink egyre növekvő számát.

Két erős zászlóalj még a Bankón maradt, a többi, köztük az én zászlóaljamban is, Kassán pihent, tartalékban volt. Nem sokáig. Az ellenség nagy erősítést kapott. A fogságunkba került cseh katonák és tisztek elmondták, hogy két ezreddel erősítették harcvonalukat és a franciák is mindenben a segítségükre vannak. Szpáhikat is vezényeltek hozzájuk, akik soraikban harcolnak. A mi egységeink szpáhikkal nem találkoztak. Foglyainkat a hadosztályhoz kísértették.

Kassabéla, Kassahámor és a többi falvak elfoglalása sem marad el a többi nehéz harcoktól. Mindenütt győztünk és győztünk, törtünk előre.

Bátor harcosaink olyan lendülettel szorították, kergették és szórták szét az ellenséget, hogy én, aki a világháború legkülönbözőbb harcterein jártam, végigszenvedtem annak minden borzalmát és katonáinkkal a legsúlyosabb harcokban vettem részt, bátran állíthatom: ilyen harci készséget, küzdeni és győzni akarást sohasem tapasztaltam. Mindez a legjobban bizonyította: katonáink tudatában voltak annak, hogy saját érdekeikért, egy boldogabb jövőért harcolnak.

A sikeres harcok, előnyomulások, az ellenség szinte pánikszerű visszavonulása

során 2 ágyút, 5 géppuskát, 3 hátizsákokkal, fegyverekkel, és municióval megrakott szekeret zsákmányoltunk. Két egerlandi tiszt és két század szaporította ismét a foglyaink számát. Az addig elfogott tisztek között ez a kettő nagy segítséget nyújtott nekünk. Alapos tájékoztatást adtak mindenről. A feltett kérdésekre pontos válaszokat kaptunk. Megtudtuk ágyúik, géppuskáik, fegyvereik számát, a visszavonulásuk esetére kijelölt község nevét és annak távolságát is. Nagy segítséget jelentett ez, mert térképeink nem voltak és helyzetjelentéseket sem kaptunk. Gyakran nem ismertük csapataink álláshelyét, eredményeit sem. Hírszolgálatunk gyéren működött, teljesen magunkra voltunk utalva.

Mindeme hiányosságok ellenére dandárcsoportunk sikeresen tört előre. Ezredünk elérte Szepesremetét. Már éreztük a Magas Tátra fenyveseinek ózondús illatát, ott álltunk Igló és Poprád kapujában, amikor Bokányi Dezső és Rónai Zoltán népbiztosok érkezését jelentették.

Pogány összehívta zászlóaljparancsnokait. Gölnicbányán kellett jelentkezniük. Szép nyári nap volt. Egy nagy téren félkörben álltunk, amikor Bokányi Dezső elmondta, hogy szomorú hírt kell közölnie: a párizsi békekonferencia elnöke, Clemenceau, június 13-án, a békekonferencia nevében, ultimátumot küldött. Ebben követelte, hogy a tanácskormány szüntesse be harci tevékenységét Csehszlovákia ellen és vonja vissza csapatait a megjelölt demarkációs vonal mögé. Ígéretet tett az antant nevében arra, hogy a magyar tanácskormányt meghívja a párizsi békekonferenciára és Tanácsmagyarország visszakapja a románok által megszállt területeket. Mindezt még külön sürgönyben is közölte Clemenceau.

Az ultimátumra Magyarország tanácskongresszusa elfogadó választ adott.

Mindannyian szomorúan hallgattuk Bokányit. Pogány Kálmán mindannyiunk előtt megkérdezte: milyen garanciát kapott a tanácskormány a románok által megszállt területek kiűritésére? Bokányi Dezső röviden válaszolt:

— Kinek hihet az ember, ha a békekonferencia elnökének nem!?

— Arra kérem önöket parancsnok elvtársak, igyekezzenek a visszavonulási parancsot katonáikkal megnyugtató módon közölni. Úgy hallom, sokan a románok által megszállt területről kerültek egységeikhez — mondta Bokányi Dezső.

Ezzel befejezte látogatását és küldetésének eleget téve Rónaival együtt elköszönt Pogány Kálmántól. Nehéz feladatunk megoldásához sikert kívánva beült az ott várakozó autóba, és búcsút intve visszautazott a fővárosba.

— Kedves elvtársaim — mondta Pogány —, nagyon nehéz feladat hárul mindannyiunkra! A parancsot azonban végre kell és végre fogjuk hajtani! Ügyesen, diplomatikusan kell a katonákhoz szólni!

Amikor sor került a visszavonulásra, katonáink dermedten hallgatták a parancsot. Sokan könnyeztek, sokan kiabáltak. Nem akarták elhinni, hogy a dadalmas, győzedelmes harcok után ki kell üríteni az elfoglalt területeket. Nehéz volt a helyzetünk, mert a románok által elfoglalt területek kiűritésében mi sem bíztunk!

Július 2-án korán reggel megkezdődött ezredünk bevagónírozása. Kassáról a tiszai frontra indultunk.

Miskolc pályaudvara előtt kisiklatták vonatunkat. Dolgoztak az ellenforradalmárok. Egy halottunk, néhány sérültünk is volt, közöttük Kornis és Pogány-Pauer Károly századparancsnokok. Elsősegélyt kaptak, kórházba azonban nem akartak kerülni, velünk utaztak tovább. Ezredünk orvosa, dr. Földes Aladár, rövid idő alatt talapra állította őket.

Pogány Kálmán a miskolci pályaudvarról felhívta Kun Bélát és jelentést tett

az általunk elfoglalt területek kiürítéséről. Kun közölte Pogánnyal Stromfeld Aurél vezérkari főnök lemondását és hogy utódjául Julier volt alezredest nevezték ki.

Pogány Kálmán sápadt, szomorú arccal jött fülkénkbe. Elmondta, hogy Kunnal beszélt, aki közölte, Stromfeld a visszavonulási parancs miatt lemondott és utódja a vezérkari székben Julier volt alezredest lett. Mindannyian fájdalmasan vettük ezt tudomásul.

— Ide figyeljete elvtársak, a felvidéket elvesztettük, vele együtt Stromfeld Aurélt és én így most már elveszettnek látom a háborút is. Juliert ismerem, köpönyegforgató, aki, ha neki kedvező, balra tekint, ha úgy alakul a helyzet, akkor jobbra. Politikailag megbízhatatlan és többségükben mindazok is, akik a vezérkarhoz tartoznak! Stromfeld volt az összes tisztek között politikailag a legképzettebb, benne volt a legtöbb erkölcsi erő, melyhez progresszív gondolkodás, tehetség és kimagaslóan nagy katonai képzettség is járult. Ő menthette volna meg egyedül a kétségtelenül nehéz helyzetet — mondta.

A fülkében Pogány István, Popov Pál, Sodró és én ültünk. Sodró, volt százados, a Ludovika egykori tanára, a dandársoport parancsnoka mellett adjutánsként működött. Egy ideig zászlóaljparancsnok is volt. Demokratikus gondolkodású, emberséges katonának ismertük, aki az aktív tisztek között elsőnek lépett be Nagykőrösön a pártszervezetünkbe.

— Teljesen egyetérték veled Pogány elvtárs — mondta Sodró. — Én Juliert kifejezetten jobboldali gondolkodású embernek ismerem. A legszívesebben felmentésemet kérném tőled, de nem teszem, mert tisztellek és becsüllek.

— Kedves tőled — mondta Pogány —, hogy nem hagysz itt, amit már én régen megtettem volna, ha öcsém és barátaim nem tartanak vissza, de most mindannyiunknak össze kell fogni, s harcolni, amíg csak lehet!

Popov és én nem ismertük Juliert, de a hírét igen. Ez pedig nem volt megnyugtató. Egyezett Pogány és Sodró véleményével.

Pogány Kálmán már a vonaton bejelentette, hogy a 31-es ezred 1. zászlóalja Abonyba, a 2. Újszászba, a 3. pedig Jászládányba kerül. Beosztotta a dandársoport többi egységeit is. A dandársoport parancsnoksága és az ezred trénparancsnoksága ugyancsak Abonyba települt.

A katonák arcán még mindig ott ült a szomorúság, a bánat. Csak akkor engedett fel, amikor hírül vitték, hogy Kun Béla július 19-én Abonyba érkezik, hogy átadja a Forradalmi Kormányzótanács kitüntetését ezredünknek: a díszes hímezésű, nehéz selyemből készült frontlobogót.

Beszédéből idézek néhány mondatot:

„Ez a zászló, ez a vörös zászló mutatja azt az utat arrafelé, ahonnan valók vagytok, ahonnan származtok. Lesznek, akik fehér vagy nemzetiszínű lobogó alatt szövetkeznek a francia és román elnyomókkal és az egész világ elnyomóival, hogy visszavegyék a paraszttól a földet, a munkástól a gyárat, a bányásztól a bányát, hogy visszaállíthassák a kizsákmányolók elnyomó uralmát. Tudom, hogy a fegyver akkor sem fog remegni a kezetekben, ha ezek ellen mentek. Ez nem testvérharc, ez az igazi, legszigorúbb osztályharc, ahol a kizsákmányolt harcol a kizsákmányoló ellen. Ennek a jelképe ez a vörös lobogó.”

Pogány Kálmán köszönetet mondott a magas kitüntetésért, és fogadalmat tett: ezrede a jövőben is hűséggel harcol és a végsőkig kitart a nagy eszme győzelméért. A kitüntetésésként kapott frontlobogót a fasiszta elnyomás idején nehéz körülmények között sikerült megmenteni Pogány Kálmánnak, István öccsének, valamint e sorok írójának. Ezzel a zászlóval fogadta 1944. december 26-án Po-

Forgács Béla, a 31-es vörös gyalogezred I. zászlóaljának parancsnoka, Kassa bevétele után

gány Kálmán Szentendre határán a felszabadító szovjet csapatokat. A felszabadulás után a Hadtörténeti Múzeumba került, ma is ott őrzik, értékes ereklyeként.

Súlyos harcok folytak a román bojárcsapatok ellen. Szolnokot az ellenség minden eszközzel meg akarta tartani. A szolnoki hidat ugyan megrongálták, de felrobbantaniuk már nem sikerült. Csapataink még időben érkeztek és szétosztórták, szétverték az ellenséget.

A júliusi tiszántúli harcokban is győzedelmes csatákat vívtunk. Mind nálunk, mind az ellenségénél sok volt a halott, sebesült. Eredményes harcok folytak egész Karcagig. Ágyúink azonban elhallgattak, éles töltényeink elfogytak. Vak-töltényeket kaptunk, s a tüzérség is más méretű lövedékeket.

Az ellenforradalom bomlasztó hatása, a munícióhiány, a sokszoros túlerő végül is visszavonulásra kényszerítette csapatainkat. A 6. hadosztály visszavonulását a 31-es gyalogezred utóvédként fedezte. Összeszedtük az éles töltényeket és biztosítottuk a hadosztály tiszai átkelését. Utunk Budapestre vezetett. Egy-ségeinket iskolákban helyeztük el. Fegyvereinket, géppuskáinkat megrongáltuk, értékes darabjainkat a csatornába dobtuk.

Gyászos visszavonulásunk alatt tapasztaltuk és láttuk, hogy a jól őrzött katonaládákból tisztí mundérok kerülnek elő! És kik öltötték magukra őket? Az ellenforradalmár tiszték, köztük néhány jobboldali szocdempárti tiszt is. Két ellenséggel álltunk szemben: a belsőekkel és a külsőekkel.

60 éve annak, hogy a Magyar Tanácsköztársaság létrejött. Fennállásának 133 napja alatt sokat tett a proletariátus jobb, szebb, boldogabb léteért. Azok, akik részesei voltak ennek az alkotó munkának, már csak elenyésző számban vannak az élők sorában, de egyre csökken a száma azoknak is, akik a proletárforradalom védelmében a Tanácsköztársaság fennmaradásáért harcoltak.

Felemelő érzés, hogy megértük a márt és egy-egy téglal rakásával hozzájárulhatunk szocialista hazánk építéséhez. Erre kötelez bennünket 1919 dicsőséges múltja is.

A 60 éves jubileumi évforduló alkalmából mély tisztelettel hajtom meg az emlékezés zászlaját a Tanácsköztársaság harcaiban elesett hőseink, és az eltelt évtizedek folyamán elhunyt egykori vöröskatonák, harcostársaim előtt. Részei, magvetői voltak ők is mai rendünknek.